

Galán Anita

HOMOGENITÁS VERSUS EGYENLŐTLENSÉGEK AZ 1995 UTÁN SZÜLETETT FIATALOK KÖRÉBEN

BEVEZETÉS

„Ezek a mai fiatalok...” Halljuk oly’ sokszor ezt az örökérvényű kijelentést. Milyenek a mai fiatalok? Általánosíthatunk-e, egyfém-e a fiatalok? A különféle generációs elméletek (WYN-DVYER [1999] 2006; PRENSKY, 2001; GÁBOR-KABAI-MATISCSÁK, 2003; TARI, 2011; JANCSÁK, 2013) közös jellemzője, hogy az 1995 után született fiatalokat homogén életkori kohorszként definiálják az internet-, valamint az info-kommunikációs technológiák (IKT) használata miatt. Valóban akkora hatása lenne az internetnek, hogy felülírja a hagyományos társadalmi egyenlőtlenséget okozó tényezőket, mint például az iskolatípust, a lakóhelyet?

A társadalmi tevékenység, ezáltal az egyének életstílusa is minden időben földrajzi egyenlőtlenségeket mutat, hiszen a lakosság egy adott ország területén belül egyenlőtlenül helyezkedik el, amely függ többek között a gazdasági helyzettől, régiótól, településtípustól is (ENYEDI, 1993). Magyarországon ezeket a területi egyenlőtlenségeket alapvetően három kategóriába sorolhatjuk. Beszélhetünk kelet-nyugat különbségről, Budapest-vidék ellentétről, valamint város-község divergenciáról. A továbbiakban az utóbbival kívánunk foglalkozni. Milyen hatással van a mai fiatalok életére az, hogy milyen településen élnek, nőnek fel? Mely területeken alakulhatnak ki egyenlőtlenségek amiatt, hogy hogy mekkora és milyen helységben élnek a mindennapjaikat?

Tanulmányunk első részében célunk szakirodalmi összefoglaló alapján a mai fiatalok, az „új ifjúság” ábrázolása, annak bemutatása, hogy hogyan élnek; kitérve az elmúlt évtizedekben az oktatási helyzetben, családban valamint a digitális eszközhasználatban bekövetkezett változásokra (KABAI, 2006; GÁBOR, 2012; SOMLAI, 2012). Ezt követően a Magyar Ifjúság 2012 adatbázisának elemzésével kívánjuk megvizsgálni azt, hogy vajon milyen hatása van a településtípusnak a fiatalok életére az oktatási helyzetük, továbbtanulási terveik, anyagi státusuk valamint digitális eszközhasználatuk tekintetében.

1. AZ „ÚJ IFJÚSÁG” KIALAKULÁSÁNAK TÁRSADALMI HÁTTERE

Az elmúlt évtizedekben bekövetkezett gazdasági, társadalmi változások alapjaiban változtatták meg a világ működését, gazdasági és társadalmi struktúráját.

A hagyományosabb agrártársadalmak eltűnése, az ipari társadalmak és a modern kultúra kibontakozása új történelmi feltételeket teremtett; már nem annyira a múlt megőrzése, a szülők, nagyszülők világának fenntartása, hanem az innováció lett az ifjúság feladata, ifjúsági korszakváltás következett be (GÁBOR, 1993; GÁBOR – JANCSÁK, 2004; GÁBOR, 2006; SOMLAI, 2012). Az „új ifjúság” életstílus, értékrend, nemi szerepek, magatartásforma, valamint mentalitás tekintetében is eltér a korábbiaktól; a nemi különbségek elmosódtak, hamarabb létesítenek szexuális kapcsolatot, hamarabb próbálják ki a drogokat, a materiális értékek (pénz) helyett a posztmateriális értékek (lelki béke, önmegvalósítás) kerülnek az életük középpontjába (GÁBOR, 2004, 2006; SOMLAI, 2007). A fiatalok értékrendjének erős szervező elvévé az individualizmus, illetve a karriervágy vált, ez hozta magával a párválasztási szokások változását is. Szabadabbak lettek, gyakoribb a partnercsere, valamint folyamatosan nő a szinglik száma is (UTASI, 2004). A házasságok száma csökkent, illetve az a kor is kitolódik, mikor házasságot kötnek a fiatalok¹ (GÁBOR, 2000; GÁBOR–JANCSÁK, 2004; GÁBOR, 2006; ARNOLD, 2012; GÁBOR, 2012; JANCSÁK, 2013).

Dolgozatunk következő fejezetében az „új ifjúság” életmódbeli változásait kívánjuk részletesebben kifejteni.

1.1. Az oktatási helyzet átalakulásának hatásai

Gábor Kálmán (1993, 2000) és Pikó Bettina (2005) szerint a legfontosabb átalakulások a fiatalok életstílusában keletkeztek, amelyek a tanulási idő meghosszabbodásából, az önálló életkezés kitolódásából, valamint a fogyasztói társadalom hegemoniájából következnek. Vaskovics (2000) úgy véli, hogy az elnyúló iskolai képzés, a munkanélküliség és a nehéz elhelyezkedés a modernizáció során bekövetkezett társadalm szerkezeti változások következményei. A posztindusztriális társadalmakban nagyobbak és nyíltabbak lettek a tizen- és huszonevesek egyenlőtlenségei; a fiatalok leghátrányosabb csoportjainak – alacsony iskolai végzettségű, rurális területen élő, roma – nincs szakképzése, sem munkahelye (FURLONG–AZZOPARDI–STALDER, 2003; SOMLAI, 2012).

Zinnecker kutatásai alapján (ZINNECKER [1986] 2006) a fiatalok társadalmi identitása három cselekvési területtől függ: a képzési rendszertől, a szabadidő rendszerétől,

¹ Ezt bizonyítja, hogy 2000-ben a 15-29 évesek 22%-a élt házastársi, 7%-uk pedig élettársi kapcsolatban. 2009-ben már a fiatalok mindössze 13%-a kötött házasságot, az élettársként együtt élők aránya viszont 13%-ra nőtt (Arnold, 2012).

valamint a flexibilis alulfoglalkoztatottság rendszerétől. A fiatalok jövőjét ezen a három területen való szinkron részvétel alakítja.

A 90-es évek végén kezdődött felsőoktatási expanzió hatására ugrásszerűen megnőtt a felsőoktatásban résztvevők száma, illetve aránya; a diákok hosszabb ideig tanulnak, egyre többen tolják ki a képzési idejüket, félévet halasztanak, képzést váltanak, közben külföldön is tanulnak, így egyre idősebb korban diplomáznak. Az expanzió – mint ahogy korábban a rendszerváltás következtében is – hatására az alacsonyabb iskolai végzettségűek nagyobb valószínűséggel lesznek munkanélküliek, mert a magasabb végzettséggel rendelkezők kiszorítják őket az elsődleges munkaerőpiacról még annak árán is, ha nem a végzettségüknek megfelelő, hanem attól rosszabb munkát kell elvállalniuk. További következmény, hogy a diploma értéke is csökkent, ám a diploma bérelőnye ennek ellenére is jelentős² (BORZA, 2012).

Csepeli György szerint (2006) ma nincsen végzettség, hanem helyette „végzetlenség” van, hiszen nincs az a diploma, ami után valaki azt hihetné, hogy nem kell többet tanulnia; előtérbe került és a minél sikeresebb boldogulás miatt fontossá válik az élethosszig tartó tanulás folyamata.

Az oktatási intézmények meghosszabbodott látogatása olyan életmódot alakít ki, amely kiterjed a további életterületekre is, szinte felmentve őket a családalapítás alól (GÁBOR 2006, 2012; JANCÁSÁK 2013), egyre kevesebben járják be a hagyományos életútszakaszokat³ (iskola – munkavállalás – eljegyzés – házasodás – elszakadás a szülői háztól, önálló háztartás kialakítása – gyermekvállalás) közülük, hanem helyette párhuzamosan futó folyamatok vannak (GÁBOR, 2004, 2006, 2012). Zinnecker úgy véli hogy ezen folyamatoknak köszönhetően a modern társadalmakban az ifjúság egy teljesen önálló réteggé vált (ZINNECKER 2006).

1.2. A család, mint elsődleges szocializációs ágens hatásainak változása

A társadalom legjelentősebb változását az élethelyzetek és életutak individualizációja jelenti. Az individualizáció előrehaladását jelzi például: az életstílusok pluralizálódása, a család új formái, az alternatív kultúrák, és az újfajta társadalmi

² Az OECD vizsgálatai szerint 2011-ben Európában Magyarországon volt a második legmagasabb a diplomások bérprémiuma; a 25-64 éves diplomások körében +107%. Az OECD átlagában ez a prémium csaknem fele, +57%-os (Forrás: http://www.oecd.org/edu/Hungary_EAG2013%20Country%20Note.pdf)

³ Az életszakaszok sok esetben teljesen össze is keverednek, hiszen jónéhányan dolgoznak az egyetem mellett valamilyen diákmunkát, ám a diplomaszerezés után mégsem tudnak elhelyezkedni sokan közülük, így munkanélküli státuszba kényszerülnek. Megjelent emellett azoknak a csoportja is, akik a munka mellett visszaülnek az iskolapadba, hogy tovább képezzék magukat, esetleg valamilyen teljesen új végzettséget szerezzenek (Borza, 2012).

mozgalmak létrejötte. Az egyén és a társadalom között újfajta, közvetlen kapcsolat jött létre, az eddigi közvetítők (csoportok, intézmények) elvesztették korábbi jelentőségüket (BECK, 2003). A fiatalokat közvetlenül ellenőrző intézményeket (munkahely, család) közvetett ellenőrző intézmények (média, fogyasztóipar) váltják fel (GÁBOR–KABAI–MATISCSÁK, 2003, GÁBOR, 2006; JANCSÁK 2013). Ezt a folyamatot elősegíti, hogy az elmúlt évtized felgyorsította a kommunikációs csatornák átalakulását is, módosítva ezzel azok évszázadok óta hagyományosnak mondható formáit (BAUER–DÉRI, 2011).

És bár a család veszített jelentőségéből, ezzel együtt a fiatalok mégis hosszabb ideig szorulnak rá a szülők anyagi támogatására, hiszen – ahogy korábban említettük – nincs állandó hivatásuk, illetve egyre hosszabb időre tolják ki a tanulmányi éveiket⁴ is, emellett egyre többen járnak iskolába⁵. Borza (2012) kiemeli, hogy egy igen ambivalens jelenségről van szó, ugyanis bár életkorukat tekintve felnőttek, ám még nincs állandó keresetük, így a család eltartottként tekint rájuk, visszaköltöznek, vagy el sem költöznek otthonról, nem képesek magukat önállóan fenntartani, így a szüleik anyagi forrásaira kell támaszkodniuk. Sokan közülük ezt az állapotot plusz életszakasznak fogják fel, ami számos lehetőséget nyújt számukra, hiszen szabadak lehetnek mindenfajta megkötés nélkül, ám mégis anyagi biztonságban.

1.3. Az internet és az IKT-eszközök elterjedésének következményei

A technikai változásokkal; az internet, a globális információs csatornák megjelenésének és elterjedésének következtében kialakuló hálózatok miatt azonban az egyének az individualizáció folytán meggyengült lokális kapcsolatai ellenére sem maradtak közösségek híján. A hálózatok virtuális tereket hoztak létre, amelyek mind tértől, mind időtől függetlenek. Ezen virtuális terek a fiatalok új találkozási pontjaivá, internetes közösségek megalakítóivá váltak (CASTELLS, 2005). Az elektronikus térben folyó találkozások esetében – a fizikai tértől eltérően – cseréről van szó, ami azt jelenti, hogy mindkét fél folyamatosan ad és kap, tehát a tranzakció során mindkét fél – vagy akár még több – nyer (CSEPELI–PRAZSÁK, 2010). A hálózatosodás következtében a magyar fiatalok a legfejlettebb országok fiataljaihoz hasonlóan „digitális ökoszisztémában” élnek mindennapjaikat, azaz a kulturális ingerek nagy része azonos (SÁGVÁRI, 2012).

Balogh Gábor (2006) szerint az infokommunikációs korszak polgárának az identitását a hálózat biztosítja. Érdekes, hogy a család gyengülésével egy időben

⁴ 2003-ban a diplomát szerzők átlagos életkora 27, a csak nappali tagozaton tanulók átlagos életkora pedig 25 év volt (Kacsuk idézi: Arnold, 2012).

⁵ A KSH adatai szerint 1990 és 2009 között duplájára nőtt a felsőfokú oklevelet szerzettek száma Magyarországon (Arnold, 2012).

egy fordított szocializációs helyzet is kialakult; megfordult a szocializáció iránya az internet, illetve a számítógépek esetében. Ha a szülő be szeretne lépni az online világba, ám valamilyen problémával találja szemben magát, akkor a gyermekéhez fordulhat segítségért, tehát nem a szülő tanítja a gyermekét, hanem fordított tudásátadás történik kettejük között (CSEPELI, 2006).

A hálózati lét és az infokommunikációs eszközök segítségével megváltozik a tudat és az identitás szerepe. Az információs korszak egy olyan új világot hoz létre, amelyben teljesen természetes a hálózat alapú kommunikáció; bárki, bárkivel, bármiről kommunikálhat egymással. Ez teljesen megváltoztatja, átalakítja a kapcsolati rendszereket és a világhoz való viszonyt, hiszen „*a digitális tapasztalás a nem digitális tapasztalás összes modalitását képes hordozni, miközben fizikailag csak egy internetre kapcsolt számítógép van jelen*” (CSEPELI, 2006: 32).

Az interperszonális kapcsolatok sorvadásával egy időben az egyén az életének nagy részét a virtuális világban, virtuális kapcsolatok között kezdi élni, így megváltozik a kapcsolata a társadalommal, a társadalmi intézményekkel, ezáltal a realitással is.

Albert Fruzsina és Dávid Beáta (2012) vizsgálatai szerint azonban az internet nem az interperszonális kapcsolatok számának csökkenését, hanem a kapcsolattartás megkönnyítését segíti elő. Kutatási eredményeik szerint az embereknek általában 1,3 online barátságuk van, amelyik offline-ná alakult, valamint a bizalmasok száma 10 év alatt négyszeresére nőtt. Kérdéses lehet, hogy az internetes ismerkedés, kapcsolattartás vajon mennyire segíti elő ezt a folyamatot, ugyanis ahogyan más vizsgálatok rámutattak (TARI, 2011) az online anonimitás miatt az emberek sokkal gyorsabban, könnyebben kötnek kapcsolatokat az internet segítségével, amelyek hamarabb is mélyülnek, gyorsabban válnak bizalmassá.

Mindent egybevetve megállapítható, hogy az elmúlt évtizedek társadalmi, gazdasági változásai; a fogyasztás hegemoniájának terjedése, az individualizációs folyamat nyomán kialakuló atomizálódás, illetve a virtuális közösségek előtérbe kerülése és a technikai fejlődés együttese többek között egy új generáció kialakulását is eredményezte.

A '89 után születetteknel megjelent egy korábban egyáltalán nem tapasztalható generációs szakadék: ami régebben a fiatalok és felnőttek között volt, az ma a fiatalok és fiatalok (Y, és Z generáció) között van (TARI, 2011). Prensky (2001) hívta fel a figyelmet arra, hogy a mai diákok nem fokozatosan változtak a múltbéliekhez képest, nem csupán nyelvük, ruházatuk vagy stílusok változott, ahogyan ez korábban történt generációk között, hanem egy igazán nagy törésnek lehettünk tanúi. Véleménye szerint ezt nevezhetjük szingularitásnak is, amelyet a digitális technológiák robbanásszerű elterjedése okozott, és annyira megváltoztatja a dolgokat, hogy nincs visszaút belőle. Prensky (2001) szerint a fiatalok gondolkodásmódja teljesen átalakult, és másképp dolgozzák fel a környezetükből érkező információkat is, mint elődeik. Ez a kohorsz a technológia fejlődését már egy organikus folyamatként éli meg, természetesnek veszi, hogy a különböző informatikai eszközök rendelkezésre

állnak, életét már nehezen tudná ezek nélkül elképzelni, emiatt sokkal több időt tölt képernyő előtt, mint az idősebb generáció tagjai, és ezzel párhuzamosan jóval kevesebb könyvet használ (SÁGVÁRI, 2008; SOMLAI, 2011).

Az új generációt nevezték N-generációnak (N mint Net), IT-generációnak, mások D-generációról beszélnek (D mint Digitális), de elterjedt az X, Y, Z generáció elmélete is, Prensky pedig digitális bevándorlókat és digitális bennszülötteket különböztet meg (PRENSKY, 2001; Ld. még TARI, 2011; Ságvári, 2012; Jancsák 2013). Ezeknek az elméleteknek az a célja, hogy jól érzékelhetővé és megfoghatóvá tegyék azokat a kulturális, szocializációs különbségeket, amelyek a különböző korosztályok között megfigyelhetők (Ságvári, 2008). De vajon ezek a különbségek csak a generációk között, vagy az új generáción belül is megtalálhatóak? Valóban homogén az 1995 utáni életkori kohorsz az IKT-eszközök használata miatt? Milyen hatása van a társadalmi egyenlőtlenségképző tényezőknek, mint például a lakóhelynek? Vannak-e különbségek a nagyvárosokban illetve kisebb településen élő fiatalok között? A továbbiakban erre a kérdésre keressük a választ a Magyar Ifjúság 2012 adatbázisának elemzésével.

2. MILYENEK A KISVÁROSI FIATALOK KUTATÁSOK TÜKRÉBEN?

2.1. A vizsgálat módszerei

Kutatásunk célja, hogy a települési egyenlőtlenségeket valamint azok hatását vizsgáljuk az 1995 után született, „új generációként” is definiált életkori kohorszban belül a Magyar Ifjúság 2012-es adatbázisa alapján.

Az adatbázis felvétele során 8000 fő, 15 és 29 év közötti magyar fiatalot kérdeztek meg 2012 szeptembere és novembere között. A kutatás reprezentatív a 15-29 éves magyar népességre vonatkoztatva területileg, településtípusonként, korcsoportok és nemek szerint is. A mintavétel több lépcsőben, rétegzett valószínűségi mintavétel alkalmazásával történt.

Jelen vizsgálat alapsokaságát a Magyar Ifjúság 2012 kutatás adatbázisából az 1995 után születettek, azaz a 15-17 évesek adják. A szakirodalom alapján őket tekinthetjük a sokak által „új generáció”-ként definiált életkori kohorszhoz.

A leválogatott minta nagysága 1368 fő; 48,5%-ban nők, 51,5%-ban férfiak alkotják. A populáció 11,7%-a fővárosi, 15,7%-a megyeszékhelyen él, 2,1%-uk megyei jogú városban, 36,3%-uk egyéb városban, míg 34,2%-a valamilyen községben él. Vizsgálatainkhoz a településváltozókat összevontuk; a fővárost, a megyeszékhelyet valamint a megyei jogú várost jelen dolgozatban nagyvárosnak, míg az egyéb várost és a községet kisvárosnak címkézzük. A továbbiakban az általunk nagyvárosinak definiált fiatalok élethelyzetét hasonlítjuk össze a kisvárosiként elnevezett fiatalokéval

az egyes társadalmi egyenlőtlenségek mentén. Ehhez vizsgálni fogjuk az anyagi-státusbeli, az oktatási valamint az IKT használatból fakadó esetleges különbségeket.

2.2. Kutatási eredmények

2.2.1. Anyagi-státusbeli különbségek

Mint ismert, Magyarországon az elmúlt 50-60 év társadalmi-gazdasági változásainak, politikai eseményeinek, valamint a rendszerváltás hatásainak következtében a kisebb településekre koncentrálódik a szegényebb réteg, akik körében magasabb a munkanélküliek aránya is (ENYEDI, 1993; CSOBA, 2010; VALUCH, 2015). A következőkben a településtípusok közötti anyagi különbségeket vizsgáljuk.

1. táblázat: Pénzügyi helyzet a hónap végén lakóhely szerint bontásban a 15-17 éves fiatalok családjában (%) (saját ábra, forrás: Magyar Ifjúság, 2012)

Milyen gyakran fordul elő, hogy a hónap végére elfogy a pénzük?						
	<i>havonta</i>	<i>kéthavonta</i>	<i>háromhavonta</i>	<i>félévente</i>	<i>ennél ritkábban</i>	<i>nem fordult elő</i>
kisvárosban élő fiatalok	34,5%	8,7%	6,4%	5,8%	8,6%	35,9%
nagyvárosban élő fiatalok	25%	7,8%	6,7%	4,9%	12,3%	43,3%

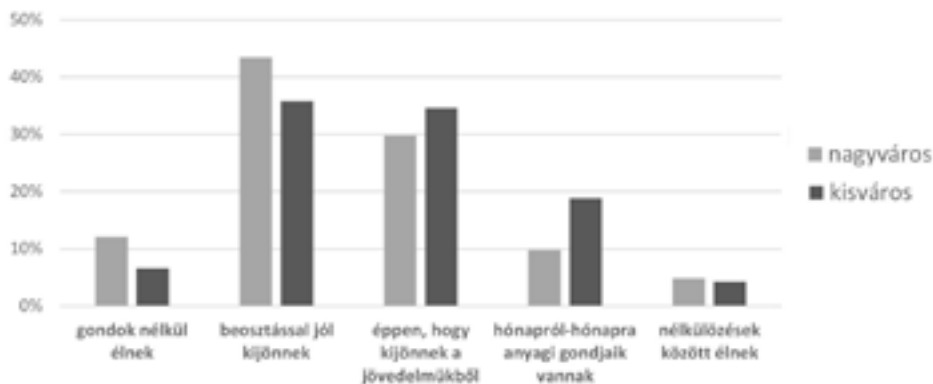
$p < 0,05$

Először nézzük meg, hogy mennyire kielégítő az a jövedelem, amivel a háztartások hónapról-hónapra rendelkeznek. Vajon elég-e minden szükséglet kielégítésére? Az 1. táblázat alapján láthatjuk, hogy míg a kisvárosi fiatalok között a mérleg szinthe kiegyenlített, azaz ugyanannyian vannak azok, akiknél minden hónapban elfogy, illetve sosem fogy el a pénz hónap végére, addig a nagyvárosiakról kijelenthetjük, hogy sokkal jobb anyagi körülmények között élnek, hiszen csupán negyedük küzd havi megélhetési gondokkal és majd' felüknél sosem fogy el a pénz, tehát bátran költhetnek bármire, bármikor.

Ugyanez a különbség megmarad akkor is, ha azt vizsgáljuk, hogy a jövedelmük-ből tudnak-e félretenni a családok; a nagyvárosban élők szignifikánsan többet és rendszeresebben tudnak pénzt félretenni.

De mire elég ez a pénz, amivel rendelkeznek? Hogy érzik a szubjektív helyzetüket a fiatalok? Az 1. ábra mutatja a kisvárosi és nagyvárosi fiatalok szubjektív anyagi helyzetében lévő szignifikáns különbségeket:

1. ábra: A fiatalok szubjektív anyagi helyzete (%)
(saját ábra, forrás: Magyar Ifjúság, 2012)

$p < 0,05$

Míg a nagyvárosiak több mint fele (55,5%-a) gondok nélkül él vagy beosztással jól kijön a jövedelméből, addig a kisvárosiak 42,4%-ra igaz ez, több mint felük éppen, hogy kijön a jövedelméből, anyagi gondok vagy nélkülözések között él. Ez az alacsonyabb keresetűek kistélepülésekre való szorulásán túl ez abban gyökerezik, hogy az ezeken a településeken élőknek többletjövedelemre van szükségük egy adott létminimum eléréséhez. Smith és munkatársai (2010) angliai vizsgálatai szerint például egy kétszülős, kétgyermekes családnak kb. 12%-kal több anyagi forrásra van szükségük a fogyasztói kosár elemeinek megszerzéséhez a városokban élőkhez képest, amely plusz összeg 80-100%-val a megnövekedett utazási költségeket finanszírozzák.

2.2.2. Oktatási különbségek

Mint ismert tény, a fiatalok kiemelkedése az alacsony társadalmi státusból az elsődlegesen az oktatás segítségével lehetséges, ezért a továbbiakban ennek az összefüggéseit vizsgáljuk.

Míg a kisvárosi diákok 60,3%-a „bejárós”, azaz ingázik minden nap másik településre az iskolájához – mivel helyben nem található megfelelő oktatási intézmény –, addig a nagyvárosiak közül ez az arány csupán 17,5%-os. A kisvárosban élők több időt töltenek az iskolába eljutással, ami harmaduknál naponta több mint egy óras utazást jelent. Emiatt kevesebb idejük jut a tanulásra, valamint sokkal fáradtabbak is a napi ingázás következtében, ami a tanulmányi eredményeikre is negatív hatással lehet, továbbá az amúgy is szűkös anyagi lehetőségeiket is tovább nehezíti a bejárás költsége.

Nincs szignifikáns összefüggés a továbbtanulásra vonatkozó tervek tekintetében a különböző településen élő fiatalok között; több mint felük szeretné tovább folytatni a tanulmányait valamilyen módon, tehát a továbbtanulás mind a kisvárosi, mind a

nagyvárosi fiataloknak lényeges. A továbbtanulás formájában azonban jelentős eltérések fedezhetők fel a településtípus függvényében a diákok között. A különböző választási lehetőségeket a településtípus százalékában az alábbi táblázatban jelöltük:

2. táblázat: A 15-17 éves fiatalok jövőbeli továbbtanulási tervei (%) (saját ábra, forrás: Magyar Ifjúság, 2012)

Mít szeretne még tanulni?						
	<i>szakmát tanulna</i>	<i>egyetemi alapképzésben venne részt</i>	<i>egyetemi mesterképzésben venne részt</i>	<i>egyetemi szintű, osztatlan képzésben venne részt</i>	<i>tudományos fokozatot szerezne</i>	<i>nyelvet tanulna</i>
kisvárosi fiatalok	28,4%	20,5%	6,3%	4,8%	1%	8,4%
nagyvárosi fiatalok	13,4%	34,7%	12,5%	12%	5,1%	16,2%

$p < 0,05$

A 2. táblázat alapján kijelenthetjük, a fiatalok jövőbeli céljai igen eltérő képet mutatnak. A kisvárosiak egyedül a szakmatanulás szempontjából felülreprezentáltak; majd harmaduk szeretne valamilyen középfokú végzettség után szakmát elsajátítani, ami a városi fiatalok csupán 13,4%-ra jellemző. Ennek a fő oka, hogy a kisvárosból származó diákok nem látják, nem ismerik azokat az álláslehetőségeket, amelyeket diplomával is be lehet tölteni, mert azok a foglalkozások – pl. bankár, közgazdász, mérnök, informatikus, ügyvéd, tolmács stb. – számukra ismeretlenek, nem találkoztak velük a mindennapi életük során, így nem jelent meg előttük az idea sem, hogy abban szeretnének dolgozni, esetleg továbbtanulni. Azokat a státusokat ismerik főleg a közvetlen környezetükből, amelyekhez elég egy szakmát megszerezni, mint például az ács, a kőműves, a pultos, a bolti eladó stb., így továbbtanulás előtt nincs olyan széles skála előttük amiből választhatnának, mint a nagyvárosi fiatalok előtt, akik sokkal több szakmát ismernek.

A másik oka abból fakadhat, hogy ahogy korábban bemutattuk, a kisvárosokban az alacsonyabb anyagi státusú, tehát rosszabb munkahelyi pozíciókat betöltő személyek élnek, akik alacsonyabb kulturális tőkével is bírnak, így nem adják tovább a tanulás, továbbtanulás fontosságát, mint értéket. Ezt igazolja az is, hogy szignifikáns összefüggés van a kulturális tőke és a lakóhely között is; számottevően magasabb a nagyvárosi fiatalok kulturális tőkeindexe⁶, mint a kisvárosiaké, ami szintén hozzájárul a települési hátrányaik mellett az oktatási, majd foglalkozási egyenlőtlenségek létrejöttéhez, megerősödéséhez, ezáltal a szegénység újratermeléséhez is.

⁶ A kulturális tőke méréséhez egy indexet hoztunk létre a következő változók összevonásával: anya iskolai végzettsége, apa iskolai végzettsége, iskola típusa, nyelvvizsgák száma, könyvek száma, elektronikus könyvekkel való rendelkezés.

A továbbtanulásra, mint értékre tett állításunk újbóli bizonyítást nyer, ha tovább vizsgáljuk a 2. sz. táblázatot. Míg a nagyvárosi fiatalok több mint harmada tervezi, hogy egyetemen, alapképzésen tanul tovább, addig a kisvárosban élőknek csak az ötöde. Utóbbiak közül csak 6,3% tanulna tovább mesterképzésen is, míg a nagyvárosban élők 12,5%-a tenne így. Hasonló a helyzet az egyetemi-, az osztatlan-, a doktori képzés, valamint a nyelvtanulás esetében is (lásd 2. táblázat).

A felsőfokú oktatás iránti kedvet nagyban befolyásolja a korábban említett tényezőkön túl a szülői minta is; szignifikáns összefüggést találhatunk a szülők iskolai végzettsége és a településtípus között, ahol élnek. A nagyvárosokban jóval magasabb a diplomával, felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők aránya. A nagyvárosi fiatalok 25,2%-nak van az édesapjának, 23%-nak az édesanyjának felsőfokú végzettsége, a kisvárosokban élő apák mindössze 9,5%-a, valamint az itt élő anyák 12,7%-a rendelkezik valamilyen felsőfokú végzettséggel. Magas viszont a kisvárosi szülők körében a csupán 8 általános vagy szakiskolai végzettséggel rendelkezők aránya; a városi apák 9,1%-a végzett csupán 8 osztályt, míg a kisvárosi apák 20,1%-a. Ugyanez az arány az édesanyáknál 11,9% illetve 23,5%-os, azaz a kisvárosi nők itt is felülreprezentáltak. A szakiskolai végzettség tekintetében is hasonlóak az adatok (lásd 2. táblázat).

Mint látjuk, igen nagy aránytalanság van az iskolai végzettség tekintetében a kis- és nagyvárosok között; míg a kisebb településekre főleg az érettségivel sem rendelkező családok költöznek, addig a nagyvárosokban a felsőfokú végzettségük felülreprezentáltak. Az OECD egyik tanulmánya⁷ szerint Magyarországon a harmadik legnagyobb az OECD országok között a különbség a munkanélküliségi rátán belül az érettséginek alacsonyabb, valamint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők között. Tehát az érettséginek nagyon fontos szerepe van a munkanélküliség, így a tartós szegénység megakadályozásában, megelőzésében is. Lényeges még megjegyeznünk, hogy az OECD tanulmányából az is kiderül, hogy a felsőfokú végzettségük kétszer annyit keresnek, mint a diplomával nem rendelkező honfitársaik. Mint korábban láttuk, a diplomások inkább a nagyvárosokban élnek, akik tehát kevésbé veszélyeztetettek a munkanélküliségtől, valamint jóval gazdagabbak is, mint a kisvárosokban élő, alacsony végzettséggel rendelkező társaik. Ezek a különbségek további egyenlőtlenségeket generálnak a társadalmon, valamint saját gyermekeik kohorszán belül, akik hátrányból indulnak mind az anyagi nehézségeik, mind a települési hátrányaik, mind a szüleik alacsony iskolai végzettsége miatt. Utóbbi miatt nem látják azt, hogy hogyan lehet a tanulás segítségével kiemelkedni a környezetükből és jobb életfeltételeket teremteni maguknak, valamint az alacsonyabb kulturális tőkájük miatt eleve olyan hátrányból indulnak az oktatási intézményekben, amelyek később nehezen, vagy egyáltalán nem kompenzálhatóak.

⁷ Forrás: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2014_eaghighlights-2014-en

A nyelvtudás, a nyelvi továbbképzés szintén egy olyan tényező, manapság szintén elengedhetetlen feltétele a későbbi munkaerő-piaci integrációnak, a gyors és tartós elhelyezkedésnek. A nyelvismeretbeli különbségek, egyenlőtlenségek tovább súlyosbítják a már meglévő kulturális tőkéből, anyagi helyzetből fakadó különbségeket. A jobb anyagi státusú, magasabb kulturális tőkéjű és nagyvárosban élő szülők gyermekei jobban felismerik a nyelvtanulásban rejlő lehetőségeket (lásd: 3. ábra), ismerik azokat a munkaerő-piaci pozíciókat, ahova bejuthatnak ennek segítségével (pl. különböző multinacionális cégekhez), így fontosabb számukra a nyelvismeretük fejlesztése. Az egyéni fejlesztésen túl fontos különbség, hogy a jobb anyagi lehetőségek miatt jobban megengedhetik maguknak, hogy az iskolán kívül magántanárhoz is járjanak, valamint a választási lehetőségeik is szélesebbek mikor oktatót választanak, mint a kisebb településeken élő társaiké. Utóbbiaknak vagy egyáltalán nincs a különórákra lehetőségük, vagy ha mégis van, és nem kell másik településre utazniuk magántanárhoz, hanem helyben megoldható, akkor előfordulhat, hogy a monopolhelyzet miatt rendkívül drága, illetve a személyes preferenciáknak, igényeknek sem lehet így teret engedni. Míg a kisvárosiak 8,4%-a tervezi, hogy továbbképzzi magát ezen a területen, addig a nagyvárosban élőknel ez az arány 16,2%-os.

De mi a helyzet az informális nyelvképzési lehetőségekkel, amelyek bárki számára elérhetőek és rendkívüli jelentőséggel bírnak a biztos nyelvtudás megszerzésében, begyakorlásában? Mire használják a fiatalok a nyelvismeretüket, hogyan próbálják informális úton továbbfejlesztetni magukat? A következő ábrán a különböző választási lehetőségek közül a szignifikáns eredményeket foglaltuk össze településtípus szerinti bontásban:

3. táblázat: *Tevékenységek, amire a 15-17 éves fiatalok az idegen nyelvet használják településtípus szerinti bontásban (%) (saját ábra, Forrás: Magyar Ifjúság 2012)*

Mire használja az idegen nyelvet?			
	<i>idegen nyelvű újságot, magazint olvas</i>	<i>élő szóban társalog</i>	<i>írásban társalog</i>
kisvárosi fiatalok	40,1%	60,2%	51,8%
nagyvárosi fiatalok	48,3%	70,8%	60,6%

$p < 0,05$

Láthatjuk, az informális nyelvtanulás, nyelvgyakorlás tekintetében szintén előnyben vannak a nagyvárosi fiatalok, többet olvasnak és társalognak is idegen nyelven, amelyhez még társul az, hogy ők azok, akik külföldön is tanulnak hosszabb-rövidebb ideig. Míg a 15-17 éves nagyvárosi diákok 2%-a járt idegen országban iskolába, addig a kisvárosi diákok csupán 0,2%-a mondhatja ezt el magáról. Ez azonban szintén visszavezethető a szülők anyagi státusára, amely nagyban befolyásolja, hogy kinek van lehetősége külföldi oktatási intézmény látogatására.

Érdekes, hogy míg szignifikáns összefüggés mutatkozik a diákok jövőbeli külföldi tanulmányi terveiben – a kisvárosiak 12,6%-a, a nagyvárosiak 22,4%-a szeretne a későbbiekben külföldön tanulni –, addig az idegen országban való munkavállalás tekintetében nincs jelentős különbség; a nagyvárosiak 60%-a, a kisvárosiak 58,1%-a tervezi, hogy a jövőben külföldön helyezkedik el.

Az idegen nyelven folyó társalgáshoz, olvasáshoz visszakanyarodva mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy az online tartalmak 54,4%-a⁸ csupán angol nyelven érhető el az interneten, tehát a nyelvtudás az információhoz való online hozzájutás minősége, azaz a másodlagos digitális egyenlőtlenségek szempontjából is rendkívül lényeges. Angelusz Róbert és munkatársai szerint (2004: 310) *„az információs társadalom egyenlőtlenségi rendszerében felértékelődik a humán (kulturális) tőke szerepe (iskolai oktatás, képzés, nyelvtudás stb.) ezen belül pedig, a kulturális tőkében egyre fontosabbá válik a digitális írástudás, az infokommunikációs-eszközök használatához szükséges ismeret, tudásanyag.”*

2.2.3. Digitális egyenlőtlenségek

Ahogy a korábbiakban bemutattuk, az 1995 után született életkori kohorszt az különbözteti meg a korábbi generációktól, hogy beleszülettek az IKT-eszközök, valamint az internet világába. Az ezekhez való hozzáférés, illetve ezek használata újfajta egyenlőtlenségképző tényezőt is jelent, mégpedig a digitális egyenlőtlenségeket. Elsődleges digitális egyenlőtlenségeknek nevezzük a hozzáférésbeli, míg másodlagosnak a használat különbözőségéből fakadó különbségeket⁹ (DiMAGGIO–HARGITAI, 2001). A továbbiakban a hozzáférési egyenlőtlenségek rövid vizsgálatára teszünk kísérletet.

Nincs szignifikáns különbség a háztartások számítógép, valamint a fiatalok okostelefon és mobilinternet ellátottságában a településtípusok között, azonban a saját eszközök birtoklása (számítógép, tablet), valamint az internethasználat és a számítógép-használat tekintetében szignifikáns eltéréseket találunk a kisvárosi és nagyvárosi fiatalok között.

⁸ Forrás: <http://www.discreetnations.com/languages-most-used-on-the-web-vs-irl/>

⁹ A másodlagos digitális egyenlőtlenségek vizsgálatának öt dimenziója van; a technikai apparátus, a használat autonómiája, a képességek, a társadalmi támogatás, valamint a használat céljainak egyenlőtlenségei (DiMaggio-Hargittai, 2001).

4. táblázat: Szignifikáns különbségek a hozzáférési digitális egyenlőtlenségek tekintetében a 15-17 éves fiatalok között (%) (saját ábra, Forrás: Magyar Ifjúság, 2012)

	saját számítógép, laptop	saját tablet	internet-hozzáférés az otthonában	használja a számítógépet
kisvárosi fiatalok	57,5%	1,3%	72,4%	86,3%
nagyvárosi fiatalok	67,6%	3,7%	83,7%	90,6%

$p < 0,05$

A 15-17 éves fiatalok az internet-hozzáférés tekintetében a magyar átlag felett (68%¹⁰) foglalnak helyet még a kisvárosokban is, azonban a településtípusok között eltérés szignifikáns; ahogy a 4. táblázat mutatja; a kistelepülésen élők jelentősen kevesebb saját internetezésre alkalmas eszközzel rendelkeznek, kevésbé áll módjukban az otthonukban számítógépezni illetve online szörfölni is. Ehhez még kapcsolódik az, hogy ahogy a korábbiakban bemutattuk, nem beszélnek olyan jól angolul, mint a nagyvárosi kortársaik, valamint nem is használják ki az internet formális nyelvtanuló csatornáit, így még inkább lemaradhatnak a kortársaikhoz képest.

Azzal, hogy nem számítógépeznek, interneteznek akkora arányban, sokan nem fejlesztik számos készségüket – gyorsgépelés, irodai szoftverek használata, az internet tanulást segítő funkciói – amely következtében hátránnyal indulnak a számítógépet, internetet rendszeresen használó társaikkal szemben.

Az IKT-tudás, a számítógép, és az internet helyes használatához szükséges ismeretek közvetlenül is hatással lehetnek az egyén társadalmi helyzetének megváltozására, hiszen hiánya hátrányként jelentkezik többek között a munkaerőpiacon is. Az alkalmazási készség és az abban való jártasság a kulturális tőke részét képezi, amely hatással van az egyén státusára, társadalmi mobilitására is (Kollányi-Székely 2006). A számítógépek és internet használatának azonban van egy másik következménye is, ami ma már szinte alapelvárás a munkaerőpiacon, mégpedig a multitasking használat. Ez azt jelenti, hogy az egyén képes egyszerre több online és offline folyamat végrehajtására is munka közben, azaz miközben például emailezik a feletteseivel, kiosztja a munkát, beszámolót ír és telefonon is tárgyal, természetesen zenehallgatás mellett (TARI, 2011; JANCSAK, 2013). Ez a készség azonban csupán folyamatos gyakorlás során sajátítható el.

A multitasking használat különbözőségeinek vizsgálatához egy indexet hoztunk létre¹¹, amelynek elemzésekor megállapítottuk, hogy szignifikáns összefüggés van a multitasking használat és a fiatalok lakóhelye között; a nagyvárosokban élők több

¹⁰ Forrás: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/information-society/data/main-tables>

¹¹ Az index létrehozásához az „És miközben ön a számítógépen/interneten ... az idő mekkora részében végez más tevékenységet is?” változóból, több alváltozó összevonásával készült.

tevékenységet végeznek párhuzamosan mikor onlineak, mint a kisvárosokban élők, így előbbiek ezen a területen is előnyből indulnak mind az iskolában, ahol a felkészülés során ez sokat számít, mind a munkaerőpiacon, ahol ez alapelvárás.

Bár a tanulmány keretei az internet-használati különbségek mély vizsgálatát nem teszik lehetővé, az világosan látszik, hogy a hozzáférési egyenlőtlenségek, valamint a multitasking módon való használatban jelenlévő eltérések miatt az 1995 után született életkori kohorszt nem tekinthetjük homogén generációnak. A társadalmi egyenlőtlenségek; a lakóhely, az anyagi státusz, a szülők iskolai végzettsége mind olyan tényezők, amelyek mentén jelentős különbségek írhatók le a digitális eszközhasználatuk, életvezetésük, jövőbeli életésélyeik tekintetében.

3. ÖSSZEGZÉS

Dolgozatunk célja annak vizsgálata volt, hogy mennyiben van hatása a települési egyenlőtlenségeknek az 1995 után születettek, egy homogén életkori kohorszként definiált társadalmi csoport tekintetében.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy bár a szakirodalom szerint a fiatalok nem különböznek egymástól az IKT-eszköz, valamint az internethasználat minőségi mutatói szerint, ám a Magyarországon jelenlévő települési-, illetve az ebből fakadó oktatási és digitális egyenlőtlenségek olyan hatással vannak az életükre, ami miatt nem beszélhetünk azonos tulajdonságokkal bíró generációról. Az internet és a számítógép szinte mindannyiuk életében jelen van, ám nem egyforma mértékben, a mennyiségi szempontok tekintetében jelentős különbségek figyelhetőek meg, amelyek előrevetítik a használat minőségében rejlő különbségeket, azaz a másodlagos digitális egyenlőtlenségeket is. Utóbbi jelenség vizsgálata jelen tanulmány kereteibe nem fért bele, azonban kijelenthetjük, hogy a települési, oktatási valamint anyagi státusbeli hátrányok a digitális eszközhasználatban is jelentős különbségeket okoznak, amely további hátrányokat generál egyebek mellett a munkaerőpiacon is, így az eleve meglévő társadalmi hátrányok tovább erősödnek, rögzülnek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Albert F. & Dávid B. (2012). Interperszonális kapcsolathálózati struktúra átrendeződése Magyarországon. In: Kovách I. & Dupcsik Cs. & P. Tóth T. & Takács J. (szerk.), *Társadalmi integráció a jelenkori Magyarországon*. Budapest: Argumentum – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet. 343-356.
- Angelusz R. & Fábrián Z. & Tardos P. (2004): Digitális egyenlőtlenségek és az infokommunikációs eszközhasználat válfajai. In: Kolosi T. & Tóth I- Gy. & Vukovich Gy. (szerk.), *Társadalmi Riport 2004*. Budapest: TÁRKI. 309-331.
- Arnold P. (2011). A szülői háztól való leválás és a drogfogyasztás vizsgálata a fiatal felnőtt populáció körében. In: Bauer B. & Szabó A. (szerk.), *Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000-2010*. Budapest: NCSSZI. 185-208.
- Balogh G. (2006). Az információs társadalom olvasatai. In Balogh G. (szerk.), *Az információs társadalom dimenziói*. Budapest: Gondolat Kiadó – INFONIA. 11-22.
- Bauer B. & Déri A. (2012). Hálózathoz kötődve – A fiatalok online hálói. In Bauer B. & Szabó A. (szerk.), *Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000-2010*. Budapest: NCSSZI.
- Beck, U. (2003). *A kockázat-társadalom – Út egy másik modernitásba*. Budapest: Századvég Kiadó.
- Borza B. (2012). A felsőoktatás és a munka közötti átmenet. *Metszetek*, 2012/4-2013/1. 203-215.
- Castells, M. (2005). *A hálózati társadalom kialakulása*. Budapest: Gondolat-Infonia.
- Csepeli Gy. & Prazsák G. (2010). *Örök visszatérés? Társadalom az információs korban*. Budapest: Józsefvárosi Műhely Kiadó.
- Csepeli Gy. (2006). A jövőbe veszett generáció. In Popper P. (szerk.), *Magára hagyott generációk. Fiatalok és öregek a XXI. században*. Budapest: Saxum.
- Csoba J. (2010). *A tisztességes munka. A teljes foglalkoztatás: a 21. század esélye vagy utópiája*. Budapest: L'Harmattan.
- DiMaggio, P. – Hargittai E. (2001). *From the „Digital Divide” to „Digital Inequality”: Studying internet as a penetration increases*. <https://www.princeton.edu/~artspol/workpap/WP15%20-%20DiMaggio%20Hargittai.pdf> (utolsó letöltés: 2014. 06. 19.)
- Enyedi Gy. (1993). Társadalmi-területi egyenlőtlenségek és területi politika Magyarországon. In Enyedi Gy. (szerk.), *Társadalmi-területi egyenlőtlenségek Magyarországon*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Furlong, A. – Stalder, B. – Azzopardi, A. (2003): *Sebezhető ifjúság*. Szeged: Belvedere Meridionale
- Gábor K. – Jancsák Cs. [szerk.] (2004): *Ifjúsági korszakváltás – Ifjúság az új évezredben*. Szeged: Belvedere Meridionale

- Gábor K. – Kabai I. – Matiscsák A. (2003). *Az információs társadalom és az ifjúság*. Szeged: Belvedere.
- Gábor K. (1993): *Civilizációs korszakváltás és ifjúság*. Budapest: Oktatókutató Intézet
- Gábor K. (2004). Globalizáció és ifjúsági korszakváltás. In Gábor K. – Jancsák Cs. (szerk.), *Ifjúsági korszakváltás. Ifjúság az új évezredben*. Szeged: Belvedere.
- Gábor K. (2006): Fordulat az ifjúságpszichológiában. Új kiindulópontok. In. Gábor K. – Jancsák Cs. [szerk.]: *Ifjúságpszichológia*. Szeged: Belvedere Meridionale, 9-16.
- Gábor K. (2012): *Válogatott ifjúságpszichológiai tanulmányok*. Szeged: Belvedere Meridionale
- Gábor Kálmán [szerk.] (2000): *Társadalmi átalakulás és ifjúság – A szabadság mint esély?* Szeged: Belvedere Meridionale
- <http://www.discreetnations.com/languages-most-used-on-the-web-vs-irl/> (utolsó letöltés: 2016. 01. 15.)
- http://www.oecd.org/edu/Hungary_EAG2013%20Country%20Note.pdf (utolsó letöltés: 2016. 01. 15.)
- http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2014_eag_highlights-2014-en (utolsó letöltés: 2016. 01. 15.)
- Jancsák Cs. (2013): *Ifjúsági korosztályok korszakváltásban*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó
- Kabai I. (2006). *Társadalmi rétegződés és életeseemények. A magyar fiatalok a poszt-indusztriális korszakban*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.
- Kollányi B. & Székely L. (2006). Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok az információs társadalomban. *Információs Társadalom*, 2006/2. 48-67.
- Molnár Sz. (2002). *A digitális megosztottság értelmezési kerete*. http://epa.oszk.hu/01900/01963/00005/pdf/infotars_2002_02_04_082-101.pdf (utolsó letöltés: 2014. 01. 31.)
- Pikó B. (2005). Középiszkolás fiatalok szabadidő-struktúrája, értékattitűdjei és egészségmagatartása. *Szociológiai Szemle*, 2005/2. 88-99.
- Poster, M. (1995). *The Second Media Age*. Oxford: Polity.
- Prensky, M. (2001). *Digital Natives, digital immigrants* <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> (utolsó letöltés: 2014. 10. 27.)
- Ranschburg J. (2010). *Mélységből kiáltok. Depresszió, öngyilkosság és kábítószer a serdülőkorban*. Budapest: Saxum.
- Ságvári B. (2008). Az IT-generáció – Technológia a mindennapokban: kommunikáció, játék és alkotás. *Ifjúság és környezet*, 2008/tél. 47-56.
- Ságvári B. (2012). A net-generáció törésvonalai – Kultúrafogyasztás és életstílus-csoportok a magyar fiatalok körében. In. Bauer B. – Szabó A. (szerk.), *Arctalan (?) nemzedék: Ifjúság 2000-2010*. Budapest: NCSSZI. 263-281.

- Smith, N. – Davis, A. – Hirsch, D. (2010). *A minimum income standard for rural households*. Commission for Rural Communities. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Somlai P. (2007). A posztadoleszcensek kora. In. Somlai P. (szerk.), *Új ifjúság*. Budapest: Napvilág Kiadó. 9-43.
- Somlai P. (2012). Nemzedéki konfliktusok és kötelékek. In. Bauer B. & Szabó A. (szerk.), *Arctalan (?) nemzedék: Ifjúság 2000-2010*. Budapest: NCSSZI.
- Tari A. (2011). *Z generáció*. Budapest: Tericum.
- Ujhelyi A. (2003). Információs társadalom-lélektan. Internet és szociálpszichológia. *Világosság*, 2003/3-4. 183-195.
- Utasi Á. (2004). *A feláldozott kapcsolatok. A magyar szingli*. Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete.
- Valuch T. (2015): *A jelenkori magyar társadalom*. Budapest: Osiris.
- Vaskovics L. (2000). A posztadoleszcencia szociológiai elmélete. *Szociológiai Szemle*, 2000/4. 3-20.
- Wallace, P. (2006). *Az internet pszichológiája*. Budapest: Osiris Könyvtár.
- Wyn, J. – Dwyer, P. [1999] (2006): Új irányok az ifjúsági életszakaszok átmeneteinek kutatásában. In. Gábor K. – Jancsák Cs. [szerk.]: *Ifjúságszociológia*. Szeged: Belvedere Meridionale, 249-268.
- Zinneckker, J. ([1986] 2006): A fiatalok a társadalmi osztályok terében. Új gondolatok egy régi témához. In. Gábor K. – Jancsák Cs. [szerk.]: *Ifjúságszociológia*. Szeged: Belvedere Meridionale, 69-95.